

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

ZAKLJUČNA STROKOVNA NALOGA VISOKE POSLOVNE ŠOLE

**VPLIV PRVE DAME NA OBLIKOVANJE EKONOMSKO-SOCIALNE
POLITIKE ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE**

Ljubljana, april 2020

TAMARA GLAVAN

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Tamara Glavan, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Vloga in pomen prve dame Združenih držav Amerike pri oblikovanju ekonomskih in socialnih politik, pripravljenega v sodelovanju s svetovalcem izr. prof. dr. Mitjo Kovačem

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	1
1 POLOŽAJ ŽENSK V ZDA	2
1.1 Položaj žensk v ZDA nekoč	2
1.2 Položaj žensk v ZDA danes	5
1.2.1 Zaposlene, a z nizko plačo	5
1.2.2 Skrb za družino	6
2 PRVA DAMA	9
2.1 Opredelitev pojma prve dame	9
2.2 Naloge in odgovornosti prvih dam	9
3 SOCIALNA IN EKONOMSKA POLITIKA	11
3.1 Socialna politika	11
3.2 Ekonomska politika	12
4 VLOGA IN POMEN PRVE DAME ZDA PRI OBLIKOVANJU EKONOMSKIH IN SOCIALNIH POLITIK	13
4.1 Martha Washington	15
4.2 Hillary Rodham Clinton	15
4.3 Michelle Obama	16
4.4 Melania Trump	17
SKLEP	18
LITERATURA IN VIRI	19
PRILOGA	23

KAZALO SLIK

Slika 1: Sojourner Truth – predstavnica svobodne temnopolte ženske.....	4
Slika 2: Elizabeth Cady Stanton – pobudnica za zborovanje v Seneca Falls.....	4
Slika 3: Zaposlene ženske v podjetjih »S&P 500«.....	7
Slika 4: Letni zaslužek žensk v primerjavi z moškimi belci	8
Slika 5: Povprečni skupni dohodek žensk in moških v življenju	8

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Prve dame ZDA	1
--------------------------------	---

SEZNAM KRATIC

angl. – angleško

ZDA – Združene države Amerike

UVOD

Pregovor »za vsakim uspešnim moškim stoji uspešna ženska« slišimo pogosto, a dejansko so prve dame skozi zgodovino svojim uspešnim možem stale ob strani, jim svetovale, jih spodbujale in bile tako rekoč njihove zaupnice. Mnoge od njih so si zgradile uspešno kariero in so tudi po končanju svojega mandata javnosti ostale v spominu.

González-Ramírez (2017) piše, da Martha Washington velja za prvo prvo damo, a se je ta izraz uporabljal šele po njeni smrti. Jogan (v Srebrnjak, 2008) opredeljuje funkcijo prve dame kot pravzaprav hierarhično najvišjo zasebno vlogo, ki zaradi visokega položaja pridobi značilnosti javne vloge oziroma osebnosti.

Ne samo vloge prvih dam, skozi zgodovino so se spremenile vloge in status vseh žensk v družbi. Prijon (2012, str. 39) piše, da je vloga ženske v družbi predvsem ustvarjanje toplote, varnosti in čustvene podpore, ki je potrebna za učinkovito socializacijo. Po vojni so si ženske izborile plačane zaposlitve in skozi čas tudi prihajale do boljših delovnih mest. Znano je, da so v preteklosti ženske ostajale doma, skrbele za družino, danes pa hodijo v službo, realizirajo pa se kot žene, matere, gospodinje in tudi kot poslovne ženske z uspešno kariero.

Namen zaključne strokovne naloge je proučiti razvoj žensk v Združenih državah Amerike (v nadaljevanju ZDA) nekoč in danes, izpostaviti nekaj ameriških prvih dam ter predstaviti vlogo in pomen prvih dam pri oblikovanju ekonomskih in socialnih politik. Seveda pa je treba predhodno opredeliti, kakšne so njihove funkcije in odgovornosti.

Osnovna raziskovalna vprašanja, ki smo si jih pred pisanjem dela zastavili, so:

- Kako se je položaj žensk v Združenih državah Amerike razvijal skozi zgodovino?
- Kakšne so naloge in odgovornosti ameriške prve dame?
- Kakšen vpliv ima ameriška prva dama na oblikovanje ekonomskih in socialnih politik?

Pri pisanju zaključne strokovne naloge smo uporabili metodo kompilacije, ki temelji na literaturi, izpiskih, citatih in navedbah drugih avtorjev, ter deskriptivno metodo, s katero smo opisali in interpretirali pojme s proučevanega področja.

V prvem delu zaključne strokovne naloge je predstavljen zgodovinski položaj žensk v ZDA, nato sledi opredelitev pojma prva dama ter naloge in odgovornosti le-teh. V drugem delu zaključne strokovne naloge pa sledi opredelitev socialnih in ekonomskih politik ter vloga in pomen predstavljenih ameriških prvih dam pri oblikovanju le-teh. V sklepu zaključne strokovne naloge bodo predstavljene zaključne ugotovitve in sklepne misli o proučevani temi.

1 POLOŽAJ ŽENSK V ZDA

Položaj žensk v ZDA se je skozi zgodovino ves čas spreminjal na družbenem, ekonomskem, političnem in kulturnem področju. V nadaljevanju pričajočega dela bo najprej opisan položaj žensk nekoč in nato še današnji položaj žensk v ZDA.

1.1 Položaj žensk v ZDA nekoč

Zinn (2010) opisuje ženske v času prvotnih trinajstih angleških kolonij v Severni Ameriki, ko so sicer ženske imele nekatere pravice, a vendar so bile v večini stvari podrejene svojemu soprogu ali skrbniku. Po poroki so se bile primorane v popolnosti podrediti svojemu možu, ki jih je smel tudi fizično kaznovati, medtem ko so v omenjenem kolonialnem času ženske, ki so imele nezakonskega otroka, kazensko preganjali. Leta 1783 so se ZDA uspešno odcepile od britanskega imperija, kljub temu pa je večina zakonov o položaju žensk iz kolonialnega časa ostala še nespremenjenih. Omenjeni zakoni so sicer veljali le za ženske z belo poltjo, temnopolte sužnje so bile v tistem času tretirane kot lastnina, z njimi naj bi se ravnalo enako ali celo slabše kot s temnopoltnimi sužnji. Zinn (2010) nadalje pojasnjuje, da so ženske prišle v ospredje šele med vojno za neodvisnost, ko so se začele ukvarjati z aktivizmom. Leta 1777 naj bi ustanovile celo žensko inačico Bostonski čajanki in s tem pokazale nestrinjanje do neenakopravnosti žensk v tistem obdobju.

McMillen (2008) opisuje, da je bil položaj žensk v poznem 18. in zgodnjem 19. stoletju pravzaprav podoben tistemu iz kolonialnega obdobja, ko se je ženski pravni položaj delil glede na to, ali je ženska poročena ali samska. Vendar pa ženska v nobenem primeru, tudi če je bila poročena, ni smela voliti, saj je veljalo neko splošno prepričanje, da ženske volilne pravice pravzaprav ne potrebujejo oziroma so ženske lahko zadovoljivo predstavljali njihovi možje ali očetje. V tem času so imele v ZDA velik vpliv avtorice, ki so začele pisati o neenakopravnosti žensk in izpostavljale predvsem neenakost pri izobraževalnem procesu in plačilu za enako opravljeno delo.

McMillen (2008) omenja naslednje vplivne ameriške avtorice iz poznega 18. in zgodnjega 19. stoletja:

- Frances Wright,
- Margaret Fuller,
- sestri Sarah in Angelina Grimké ter
- Lucretia Coffin Mott.

Navedene avtorice so pomembno vplivale na mnenje širše javnosti, saj se je začelo pojavljati vse večje zanimanje za pravice žensk. Hkrati pa je v 19. stoletju upadla tako imenovana »dogovorjena poroka«, vedno več parov se je namreč v tem obdobju začelo poročati iz ljubezni. Velika večina vplivnih predstavnic feminističnega gibanja v ZDA je

bila srečno poročenih z možmi, ki so jih podpirali, saj so bili v večini prav tako tudi sami izobraženci in aktivisti. Posledično so ženske v tridesetih letih 19. stoletja postale v večini enakopravne članice abolicionističnega gibanja. Po različnih zveznih državah so se ustanovljala protisuženjska ženska društva, leta 1837 celo ameriška ženska protisuženjska konvencija (Logar, brez datuma).

Logar (brez datuma) meni, da je začetek organiziranega boja za pravice žensk v ZDA predstavljala Deklaracija o stališčih in sklepih, ki je bila podpisana 20. julija 1848 v majhnem mestu Seneca Falls, ki se nahaja v ameriški zvezni državi New York. Ta dogodek lahko zabeležimo kot zgodovinsko prelomnico za razvoj položaja žensk v ZDA, saj je bilo to zborovanje prvo zborovanje v zgodovini, katerega osrednja tema so bile zahteve po enakopravnosti žensk v ZDA. Idejo in iniciativo za omenjeno zborovanje sta podali soprogi uglednih aktivistov ameriškega abolicionističnega gibanja Elizabeth Cady Stanton in že prej omenjena pisateljica Lucretia Coffin Mott, ki sta leta 1840 z ostalimi ameriškimi abolicionistkami in moškimi predstavniki odpotovali na svetovno protisuženjsko konvencijo v London. Ameriška delegacija je v Londonu predlagala, da na konvenciji sodelujejo tudi ženske, a je bil njihov predlog kritično zavržen. Ta odločitev je med žensko populacijo ameriške delegacije povzročila veliko ogorčenje, Elizabeth Cady Stanton in Lucretia Coffin Mott pa sta bili tako zgroženi, da sta se odločili, da bosta organizirali zborovanje, ki bo naglasilo problem neenakopravnosti žensk. Elizabeth Cady Stanton je s pomočjo še nekaterih drugih žensk sestavila deklaracijo o stališčih in pripravila glavnih enajst sklepov o pravicah žensk. McMillen (2008) pa opozarja na to, da omenjena konvencija ni bila nepristranska, saj naj bi sklepi deklaracije povzdigovali le belopolte ženske srednjega in višjega družbenega razreda oziroma da deklaracija temnopoltih svobodnih žensk sploh ni omenjala.

Na drugi strani pa so se tudi svobodne temnopolte ženske kmalu po sprejetju Deklaracije o stališčih in sklepih pričele vključevati v ženska feministična gibanja. Najbolj izrazita in vplivna predstavnica temnopoltih žensk je postala abolicionistka Afroameričanka Sojourner Truth, predstavljena na sliki 1, je leta 1851 na konvenciji za pravice žensk v Ohiu zaslovela s svojim slavnim govorom »Ali jaz nisem ženska?«. Njen govor je zahteval enake človekove pravice za vse ženske in tudi za vse temnopolte ljudi (Fordham University, brez datuma).

Slika 1: Sojourner Truth – predstavnica svobodne temnopolte ženske

Vir: Biography (2020a).

Omenjene konvencije za pravice žensk so v petdesetih letih 19. stoletja potekale na letni ravni, a jih je nato za skoraj desetletje prekinila ameriška državljanska vojna. Leta 1869 so se Elizabeth Cady Stanton, ki je predstavljena na sliki 2, ter ostale aktivistke vrnile na politično sceno z ustanovitvijo Zveze za volilno pravico žensk v ZDA (angl. National Woman Suffrage Association). To organizacijo so v nadaljevanju nato aktivistke uporabljale v boju za enakopravnost žensk v ZDA. Leta 1869 je ameriški teritorij Wyoming (kasneje tudi zvezna država) kot prvi svojim prebivalkam podelil volilno pravico na teritorialni ravni. Temu zgledu so nato sledili tudi preostali teritoriji in zvezne države, kot so Utah, Kolorado, Arizona, Oregon, Illinois in Montana. Gibanje za volilno pravico žensk je svoj osrednji cilj doseglo leta 1920, ko je bil v ZDA sprejet 19. amandma, ki je ženskam podelil splošno volilno pravico (Logar, brez datuma).

Slika 2: Elizabeth Cady Stanton – pobudnica za zborovanje v Seneca Falls

Vir: Encyclopaedia Britannica (brez datuma).

1.2 Položaj žensk v ZDA danes

Law (2020) piše, da se z letom 2020 ameriško gospodarstvo zdi močno – zlasti za ženske, ki sedaj s 50,04 odstotka zasedajo večino delovnih mest v Ameriki. Kelly (2020) trdi, da naj bi se ta trend nadaljeval še naprej in da se število žensk, ki delajo, povečuje, medtem ko se število zaposlenih moških celo zmanjšuje. Zeballos-Roig (2020) piše, da so ženske pridobile kar 139.000 delovnih mest, medtem ko so jih v enakem časovnem obdobju moški pridobili le 6.000. Razlog lahko najdemo v sektorjih, ki se širijo, na primer izobraževanje in zdravstvena oskrba, ki zaposlujeta predvsem ženski spol prebivalstva. V nadaljevanju Law (2020) meni, da so storitve, kot so dnevno varstvo, zdravstvena oskrba na domu in priprava hrane, ženskam olajšale vključitev med ostalo delovno silo. Zeballos-Roig (2020) pa kljub temu opozarja, da je število žensk, ki delajo v Ameriki, še vedno precej manjše kot v drugih razvitih državah, kot sta na primer Avstralija in Japonska.

Catalyst (2019) navaja, da je bilo v letih 2016 in 2017 kar 57,3 odstotka uspešno diplomiranih v Ameriki ženskega spola. V nadaljevanju Catalyst (2019) navaja tudi podatke za uspešen magistririj in doktorat v letih 2016 in 2017 – kar 59,4 odstotka vseh magistririjev in 53,3 odstotka vseh doktoratov so v Ameriki uspešno opravile ženske. Kelly (2020) meni, da je s finančnega vidika to izjemno koristno, saj je višja izobrazba tesno povezana tudi z višjo plačo. Burke (2017) pravi, da se je sicer razkorak med plačami moških in žensk v zadnjih desetletjih precej zmanjšal, a da je še vedno prisoten. Burke (2017) nadalje navaja, da bi skoraj 60 odstotkov žensk zaslužilo več, če bi jim delodajalci plačevali enako kot moškim, ki dosegajo enako stopnjo izobrazbe in imajo enak delavnik.

Law (2020) meni, da se je kljub trenutnemu porastu in prevladi zaposlenih žensk v Ameriki treba zavedati, da veliko žensk v ZDA sicer je zaposlenih, a z zelo nizko plačo, prav tako pa je večina žensk prisiljena delati manj, saj se od žensk pričakuje, da bodo skrbele za svoje družine.

1.2.1 Zaposlene, a z nizko plačo

Law (2020) trdi, da opravljanje dela oziroma zaposlitev ženskam ne zagotavlja nujno finančne varnosti. Veliko žensk je zaposlenih v nižje plačanih službah storitvenega sektorja – kot na primer negovalke na domu. Medtem ko se povečujejo stroški zdravstvenega varstva in je povpraševanje po zdravstvenih delavcih, ki skrbijo za staro prebivalstvo, veliko, se plače nizko plačanih zdravstvenih zaposlenih niso prav bistveno povečale. Nekateri ekonomisti naj bi trdili, da so zaposleni, ki nadzirajo ali skrbijo za druge, na primer učitelji in zdravstveni delavci, premalo plačani glede na njihov družbeni pomen, saj je njihovo osrednje delo pravzaprav skrb za človeka.

1.2.2 Skrb za družino

Law (2020) v nadaljevanju navaja, da naj bi ženske v Ameriki pogosteje delale s krajšim delovnim časom kot moški. Večina žensk je pravzaprav prisiljena izbrati bolj prilagodljivo službo, torej s krajšim delovnim časom ali službo, ki je bližje domu, saj se od njih pričakuje, da bodo skrbele za svoje družine. Deloma je to lahko tudi posledica visokih stroškov otroškega varstva v Ameriki. Statistika namreč pravi, da več kot 70 odstotkov družin porabi več kot 10 odstotkov svojih dohodkov za oskrbo otrok. Law (2020) piše, da bi politike, ki bi pomagale družinam, oziroma politike, ki bi podprle program plačanega dopusta, privabile še več žensk v službo.

Catalyst (2019) opozarja na vedno večjo avtomatizacijo v svetu in predstavi dva vidika:

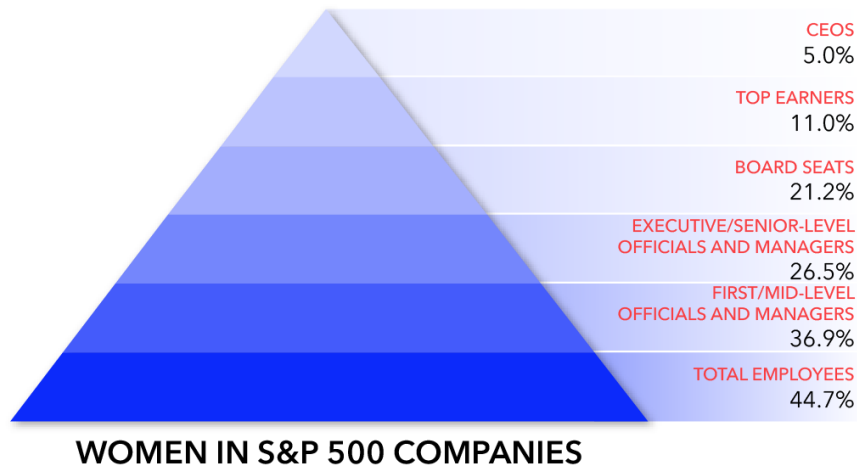
- en vidik pravi, da je večja verjetnost, da bodo ženske zaradi avtomatizacije izgubile službo (in ne moški);
- drugi vidik pa pravi, da avtomatizacija rutinskih opravil ustvarja nova, bolj zapletena delovna mesta, ki lahko prinašajo boljše zaposlitvene možnosti ženskam.

Stebbins in Frohlich (2018) pišeta, da se je ameriški trg dela v zadnjih letih močno spremenil, posebej za ženske. Eden najpomembnejših trendov je vse večja udeležba žensk v delovni sili. Leta 2000 so ženske zasedle približno 40,5 odstotka vseh delovnih mest v ZDA, leta 2016 pa že 43,1 odstotka. Mnoga delovna mesta, v katerih se udeležba žensk najhitreje povečuje, so visoko plačana. Na polovici delovnih mest na tem seznamu je povprečni zaslužek žensk višji od povprečne plače za vse delavce v višini 45.860 dolarjev. Zanimivo pa je, da kljub temu ženske na nobenem od delovnih mest na tem seznamu ne zaslužijo več kot moški kolegi.

Moški in ženske se ponavadi razvrščajo na različna delovna mesta, kar v veliki meri pojasnjuje razlike v plačah med spoloma v ZDA. Naraščajoči delež žensk na nekaterih visoko plačanih delovnih mestih zato pomaga razložiti dobičke, ki so bili odpravljeni zaradi zmanjšanja razlike v plačah med spoloma. Leta 2000 so ženske zaslužile le 73 centov za vsak zaslužen dolar. Od leta 2016 se je razlika v plačilu med spoloma na dolar znižala na 80 centov. Z nekaj izjemami se je razlika v plačilu med spoloma zmanjšala pri večini delovnih mest na tem seznamu (Stebbins & Frohlich, 2018).

Catalyst (2019) pa izpostavi tudi to, da ženske v Ameriki trenutno zaslužijo 80 odstotkov tega, kar zaslužijo moški, in zasedajo nižje položaje. S slike 3 je razvidno, da se v uspešnih ameriških podjetjih po indeksu »S&P 500« po hierarhični lestvici navzgor zmanjšuje število žensk na položajih.

Slika 3: Zaposlene ženske v podjetjih »S&P 500«

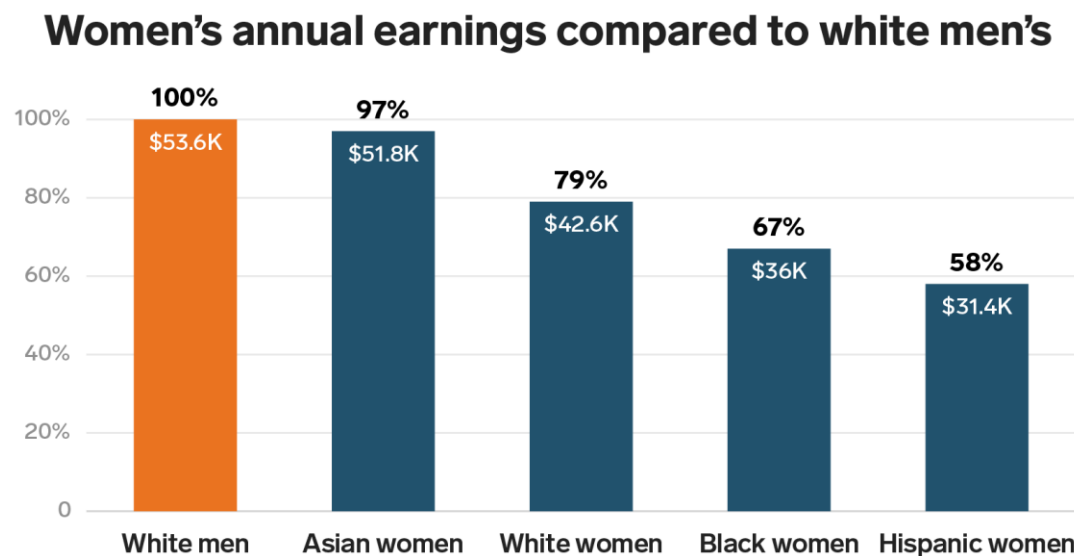
Vir: Catalyst (2019).

Sheth, Gal in Kiersz (2019) opozarjajo:

- da je bil na področju razlike v plačah med spoloma dosežen že velik napredek, a je na tem področju treba še veliko postoriti;
- da srednja delavka s polnim delovnim časom zasluži 80,7 centa za vsak dolar, ki ga zasluži moški delavec s polnim delovnim časom;
- da se razlika v plačah med moškimi in ženskami močno razlikuje glede na geografski položaj, raso in še več drugih dejavnikov;
- da je povprečni letni zaslužek žensk za 9.909 dolarjev manjši od moškega;
- da se ocenjuje, da enakost med spoloma na področju plačevanja ne bo dosežena vse do leta 2059.

S slike 4 je razvidno, da se črne in latinoameriške ženske soočajo z največjo razliko v plači v primerjavi z moškimi belci, ki predstavljajo največji demografski segment delovne sile. Azijske ženske se soočajo z najmanjšo vrzeljo v plačah – zaslužijo 97 odstotkov tistega, kar zaslužijo beli moški. Bele ženske zaslužijo 79 odstotkov tistega, kar zaslužijo moški belci, črne 67 odstotkov, Latinoameričanke pa le 58 odstotkov (Sheth, Gal & Kiersz, 2019).

Slika 4: Letni zaslužek žensk v primerjavi z moškimi belci

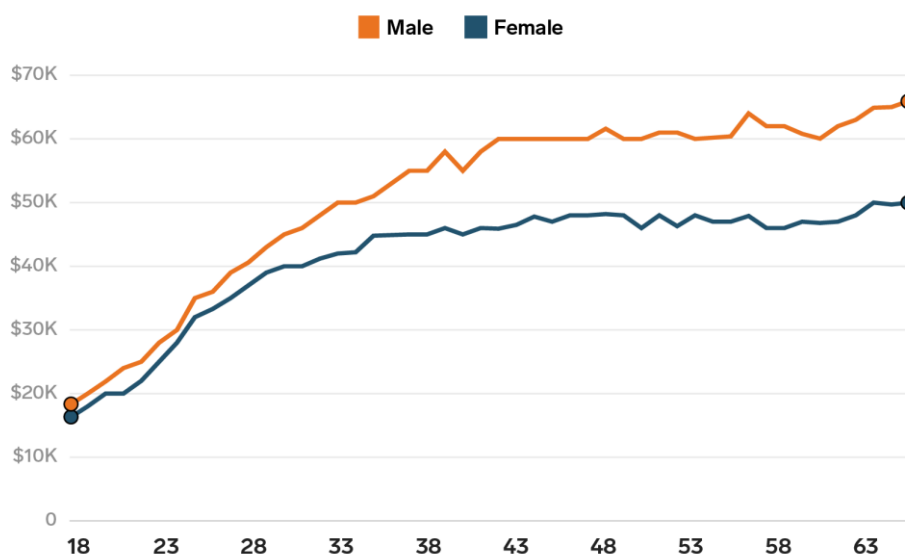

Vir: Sheth, Gal & Hoff (2020).

S slike 5 lahko razberemo, da razlika v plači med spoloma obstaja skozi celotno življenje. Povprečni celoletni moški delavec vsako leto starosti zasluži več kot ženska. Razkorak je med mlajšimi delavci manjši, povprečna 25-letna ženska zasluži približno 91 odstotkov mediane 25-letnega moškega. Medtem 50-letna ženska zasluži le 77 odstotkov tistega, kar zasluži 50-letni moški (Sheth, Gal & Kiersz, 2019).

Slika 5: Povprečni skupni dohodek žensk in moških v življenju

Income gap between men and women over a lifetime

Vir: Sheth, Gal & Hoff (2020).

2 PRVA DAMA

V nadaljevanju zaključne strokovne naloge bo najprej opredeljen pojem prve dame, nato pa še naloge in odgovornosti le-teh.

2.1 Opredelitev pojma prve dame

Prva dama je v prvi vrsti zakonska partnerka in spremljevalka osebi, ki je na najvišjem možnem državnem položaju – predsedniku države.

Prva dama je močna javna, družbena in politična figura, a le v primeru, če le-ta izkoristi svojo funkcijo skozi govore, izjave, radijske in televizijske prenose, tiskovne konference ter druge medije (Gutin, 2000).

Wekkin (2000) trdi, da prvo damo priznavajo tako politična skupnost kot tudi različna občinstva in širša javnost.

Prve dame lahko štejemo med najvidnejše ameriške javne osebnosti, ki so kot ogledala in vzornice ameriške ženskosti prispevale k dvigu ženskega statusa v družbi (Loizeau, 2015).

Naziv prva dama trenutno velja za predsednikovo ženo, vendar so znani primeri, ko je bil predsednik neporočen ali pa vdovec. Obstajali so tudi primeri, ko predsednikove žene niso mogle opravljati svojih nalog prve dame. V omenjenih primerih so to vlogo opravljale druge sorodnice žensk, na primer hčere, sestre, nečakinje ali matere. Kljub izpolnjevanju enake vloge kot prva dama so bile te ženske označene kot hostese. V zgodovini ZDA sta bila dva primera, ko so ženske, ki so se poročile s predsedniki šele po začetku mandata, veljale za prve dame, čeprav niso izpolnile nobene naloge, povezane s položajem (Štulajterová, 2018).

2.2 Naloge in odgovornosti prvih dam

Funkcije prve dame ne določa noben zakon niti ustava (Jogan, v Srebrnjak, 2008). Deutch (v Wekkin, 2000) pravi, da zaradi tega dejstva funkcija prve dame ni služba, ki bi bila predpisana s strogimi pravili o tem, kaj in kako bo prva dama počela, čeprav je sama funkcija prve dame veliko več kot le naziv.

Vloga prve dame je bil pojav, značilen za ameriški politični sistem, ki se je razvil na podlagi običajev, tradicij in potreb ameriške družbe. Zaradi edinstvene narave urada predsednika ZDA se položaj, naloge in odgovornosti prvih dam postopoma spreminjajo (Štulajterová, 2018).

Wekkin (2000) trdi, da prva dama deluje kot **ščit** – klasična zakonska partnerica, ki na prvo mesto postavlja vlogo in odgovornosti žene, matere, skrbnice ali tolažnice. Je tudi zaupnica, torej svetovalka in najtesnejša sodelavka svojemu možu.

Prva dama je tudi **predsednikova zaupnica** – najtesnejša svetovalka, ki se vidi kot predsednikov alter ego (drugi jaz). Svetuje mu v večini oziroma pravzaprav o vseh vidikih državnih poslov (Wekkin, 2000).

Ena izmed pomembnejših nalog prve dame pa je zagotovo biti **gostiteljica** in **skrbnica** Bele hiše. Mayo (2000) zatrjuje, da so družabni svečani dogodki primarna sredstva za opaznost prve dame, ki mora biti svojemu soprogu tako družabna kot tudi obredna partnerka.

Wekkin (2000) pravi, da prva dama deluje tudi kot **vladarjeva namestnica**, kar pomeni, da izvaja namestniško avtoriteto oziroma nadomešča vladarja. Prva dama se tako v primeru predsednikove odsotnosti ali bolezni aktivno vključi v moževe dolžnosti in naloge.

Sodobne prve dame naj bi opravljale javne in svečane dolžnosti. Medtem ko so že od nekdaj te bile gostiteljice državnih večerij in drugih uradnih dogodkov, so sedaj prve dame tudi nekakšen »nadomestek« uprave predsednikov, pri čemer upoštevajo določene družbene projekte ali vzroke. Zanimiv je podatek, da prve dame ne zaslužijo niti centa. Ker te niso izvoljeni uradniki in njihova vloga velja za »častno pisarno«, je položaj prve dame neplačan. Prva dama seveda pridobi nekaj ugodnosti, na primer hišo, osebne varnostnika, pokojnino, a vseeno je treba upoštevati, da so se prve dame odrekle dobro plačanim delovnim mestom, da bi lahko opravljale svoje javne in slovesne dolžnosti, in so v središču pozornosti praktično dan in noč samo zaradi poroke s predsednikom. Prva dama Pat Nixon je tako svoje delo imenovala za »najtežje neplačano delo na svetu« (González-Ramírez, 2017).

Področja, ki bi jih morala prva dama obvladati, so (Wekkin, 2000):

- odnosi z mediji,
- odnosi z ljudmi,
- politično ozadje svoje domovine,
- aktualni politični dogodki po svetu,
- aktualni problemi družbe.

Položaja oziroma avtoritete prve dame ustava ZDA ne omenja, zato se ta položaj ne šteje za uradni naslov in ga ni mogoče primerjati s podobnimi naslovi, ki se uporabljajo v Evropi. Danes ima več držav svoje prve dame, vendar je položaj ameriške prve dame popolnoma drugačen od položaja žensk predsednikov v drugih demokratičnih državah. Medtem ko so prve dame v ZDA pritegnile pozornost javnosti že v prvih letih mandata svojega moža, ženske predsednikov Evrope uživajo veliko manj pozornosti (Štulajterová, 2018).

3 SOCIALNA IN EKONOMSKA POLITIKA

V sledečem poglavju bodo predstavljeni in opisani pojmi s področja socialne in ekonomske politike.

Počkar, Andolšek, Popit in Barle Lakota (2009) opisujejo družbeni status oziroma položaj kot mesto posameznika na hierarhični družbeni lestvici. Določajo ga ekonomsko stanje posameznika, moč in družbeni ugled. Status je lahko pripisan, kar pomeni, da je določen že vnaprej, z rojstvom ali primarno socializacijo v družbenem okolju, in zatorej nanj ne moremo (zelo težko) vplivati. Lahko pa je status pridobljen, kar pomeni, da lahko posameznik vpliva nanj s svojo dejavnostjo, prizadevnostjo in ambicioznostjo. Primer pridobljenega statusa je tudi status prve dame.

Baker (2014) piše, da je socialno-ekonomski status opredeljen kot merilo skupnega gospodarskega in socialnega statusa in je pozitivno povezan z boljšim zdravjem.

Ekonomsko stanje oziroma položaj posameznika je odvisen od premoženja, ki je v neki družbi opredeljeno kot pomembno in dragoceno (zemlja, nepremičnine, živina in druge oblike lastnine), od dohodka, lahko pa tudi od kombinacije obeh (Baker, 2014).

Spletna stran Statistični urad Republike Slovenije (2019) navaja termin stopnje tveganja revščine kot odstotek oseb, ki živijo v gospodinjstvih, katerih ekvivalentni razpoložljivi dohodek (po socialnih transferjih) je nižji od praga tveganja revščine. Prag tveganja revščine je opredeljen s 60 odstotki mediane ekvivalentnega razpoložljivega dohodka v državi.

Javne dobrine so dobrine, ki nam jih zagotavlja država oziroma državne ustanove. Javna dobrina je vsaka dobrina, ki ima dve značilnosti. Prva značilnost je netekmovalnost, to pomeni, da do netekmovalne dobrine lahko dostopa več uporabnikov naenkrat in s tem ne zmanjšajo uporabnosti drugim osebam. Druga značilnost je neizključnost, ta pa pomeni, da drugih uporabnikov iz uporabe te dobrine ni mogoče izključiti (Setnikar-Cankar, Klun, Pevcin, Aristovnik & Andoljšek, 2009).

3.1 Socialna politika

Platt (brez datuma) pojasnjuje, da se socialna politika ukvarja s tem, kako družbe po vsem svetu zadovoljujejo človekove potrebe po varnosti, izobraževanju, delu, zdravju in blaginji. Socialna politika obravnava, kako se države in družbe odzivajo na globalne izzive družbenih, demografskih in gospodarskih sprememb ter revščine, migracij in globalizacije.

Socialna politika analizira različne vloge pri zagotavljanju storitev in podpore skozi celotno življenjsko pot od otroštva do starosti, in sicer (Platt, brez datuma):

- vlogo nacionalnih vlad,

- vlogo družine,
- vlogo civilne družbe,
- vlogo trga in
- vlogo mednarodnih organizacij.

Te storitve in podpora vključujejo (Platt, brez datuma):

- podporo otrokom in družini,
- šolanje in izobraževanje,
- obnovo stanovanj in sošesk,
- vzdrževanje dohodka in zmanjšanje revščine,
- podporo brezposelnosti in usposabljanje,
- pokojnine,
- zdravstveno in socialno varstvo.

Namen socialne politike je določiti in najti načine za zmanjšanje neenakosti pri dostopu do storitev in podpore med socialnimi skupinami, ki jih opredeljujejo socialno-ekonomski status, rasa, narodnost, migracijski status, spol, spolna usmerjenost, invalidnost in starost (Platt, brez datuma).

3.2 Ekonomska politika

Ekonomska politika je izraz, ki se uporablja za opisovanje vladnih dejanj, katerih namen je vplivati na gospodarstvo mesta, države ali naroda. Nekaj primerov teh ukrepov vključuje določitev davčnih stopenj, določanje obrestnih mer in državnih izdatkov (Study, brez datuma).

Nekaj primerov obstoječih ekonomskih politik vključuje (Plosila, 2004):

- makroekonomska stabilizacijska politika, ki poskuša ohraniti rast denarja s hitrostjo, ki ne povzroči čezmerne inflacije, in poskuša izravnati poslovni cikel;
- trgovinska politika, ki se nanaša na tarife, trgovinske sporazume in mednarodne institucije, ki jih urejajo;
- politike, namenjene ustvarjanju gospodarske rasti;
- politike, povezane z razvojno ekonomijo;
- politike, ki se ukvarjajo s prerazporeditvijo dohodka, premoženja ali bogastva;
- regulativna politika;
- antimonopolna politika;
- industrijska politika in
- politika gospodarskega razvoja, ki temelji na tehnologiji.

Pettinger (2019) pojasnjuje, da se ekonomija ukvarja s proučevanjem in vplivanjem na gospodarstvo. Politika je teorija in praksa vplivanja na ljudi z izvajanjem oblasti, na primer vlade, volitve in politične stranke. Teoretično bi lahko bila ekonomija nepolitična. Idealen ekonomist bi moral zanemariti kakršno koli politično pristranskost ali predsodke, da bi dal nevtralne, nepristranske informacije in priporočila, kako izboljšati gospodarsko uspešnost države, izvoljeni politiki pa lahko te ekonomske informacije pretehtajo in na podlagi teh sprejemajo odločitve.

4 VLOGA IN POMEN PRVE DAME ZDA PRI OBLIKOVANJU EKONOMSKIH IN SOCIALNIH POLITIK

Watson (v Eksterowicz & Paytner, 2000) je razvil tipologijo prvih dam, s katero lažje razumemo vlogo prve dame. Omenjena tipologija je razvrščena glede na stopnjo in kakovost partnerstva, ki ga ima prva dama s svojim soprogom:

- popolna partnerka, za katero je značilno, da je popolna kot zakonska partnerka kot tudi odlična v javnih aktivnostih;
- delna partnerka, za katero je značilno, da predsednika države dopolnjuje le v javnih, ne pa tudi v zasebnih zadevah;
- partnerka iz zakulisja, za katero je značilno, da se le redko politično udeje;
- partnerka v zakonu, za katero je značilno, da je le zasebna partnerka in da jo karierno delo njenega moža ne zanima;
- nepartnerka, za katero je značilno, da ima s svojim možem hladne odnose tako na zasebnem kot tudi na javnem področju.

Po mnenju Watsona (v Eksterowicz & Paytner, 2000) je pravzaprav vloga prve dame pogojena s tipom partnerstva, ki ga zakonca razvijata med sabo. Torej prva dama kot popolna partnerka, ki se redno politično udeje, udeležuje javnih aktivnosti in ima z možem dober zasebni odnos, ima izredno večjo vlogo in moč kot pa partnerka iz zakulisja, ki se le diskretno politično udeje. Popolna partnerka ima velik vpliv tako javno kot zasebno in je pravzaprav vrhunska in najtesnejša predsedniška svetovalka.

Prva dama lahko naredi močan vtis v primeru, ko je odlična javna govorka, zna učinkovito izkoristiti medije, se spretno izražati in s tem vplivati na mnenje, vest in dejanja na širšo javnost (Gutin, 2000).

Mayo (2000) poudarja, da če je prva dama politično izobrazena, iznajdljiva in družabna, lahko s tem pripomore k učinkoviti uveljavitvi soprogovih političnih interesov, kar pomeni, da lahko delno tudi sama pripomore k oblikovanju državnih politik.

Wekkin (2000) meni, da lahko prva dama prispeva k vzponu moževih političnih ciljev:

- s skrbjo za njegovo nepolitično blagostanje in

- s pozornim spremljanjem njegovih sodelavcev, svetovalcev, podpornikov in nasprotnikov.

Wekkin (2000) nadalje opisuje politični vpliv, ki ga ima prva dama. Trdi, da so politično funkcijo prve dame pravzaprav ustanovile njene predhodnice in da ima prva dama možnost svobodnega izbiranja, ali bo to politično funkcijo ponotranjila in jo naprej razvijala. Avtor opozarja, da je za pomembnejšo politično moč prve dame nujna podpora moža predsednika. Štulajterová (2018) piše, da čeprav se vse do petdesetih let prve dame niso ukvarjale z aktivnim političnim življenjem in so v Beli hiši opravljale predvsem vlogo gospodinj in hostes, so se nekatere prve dame v zadnjih letih aktivno ukvarjale s politiko in pridobile politično moč s pridobitvijo družbeno sprejemljive politične vloge. Politično so bile dejavne v predvolilnem obdobju svojega moža, danes pa so prve dame del družbenega in političnega sveta. Obseg njihovih dejavnosti vključuje dobrodelnost, človekove pravice, enake možnosti za ženske, podporo otrokom, domače in svetovne zdravstvene pobude in aktivnosti. Ta medsebojna povezanost njihovega vpliva pritegne pozornost medijev, ko prve dame prikazujejo življenje najmočnejšega moškega v državi.

Kelly (2019) trdi, da so nekatere od prvih dam raje ostajale v ozadju, druge pa so svoj položaj uporabljale za zagovarjanje posebnih vprašanj in dilem. Nekaj prvih dam je celo imelo pomembno vlogo v moževi administraciji, posledično pa se je vloga prve dame z leti razvijala. Kelly (2019) meni, da je bila Eleanor Roosevelt najbolj navdihujoča in najvplivnejša prva dama v Ameriki. Leta 1905 se je poročila s Franklinom Rooseveltom in bila je ena izmed prvih, ki je svojo vlogo prve dame uporabila za zagovarjanje tematik, ki so se ji zdele pomembne. Borila se je predvsem za državljanske pravice in pravice žensk. Verjela je, da morajo biti zagotovljene izobrazba in enake možnosti za vse. Potem ko je njen mož umrl, je bila Eleanor Roosevelt v upravnem odboru Nacionalnega združenja za napredek barvnih ljudi (angl. National Association for the Advancement of Colored People). Bila je vodilna pri oblikovanju Združenih narodov ob koncu druge svetovne vojne. Pomagala je pri pripravi Splošne deklaracije o človekovih pravicah in bila prva predsednica Komisije Združenih narodov za človekove pravice.

V nadaljevanju zaključne strokovne naloge bodo na kratko predstavljene štiri pomembnejše ameriške prve dame ter njihova vloga pri oblikovanju ekonomske in socialne politike:

- Martha Washington,
- Hillary Rodham Clinton,
- Michelle Obama in
- Melania Trump.

4.1 Martha Washington

Leta 1789, ko je George Washington postal prvi predsednik ZDA, je njegova soproga Martha Washington zasedla mesto prve ameriške dame. Prvo damo je sama opredelila kot javno osebo, gostiteljico dogodkov in predsednikovo zaupnico (Anthony, 2003). Martha Washington je poskrbela za dober zgled prve dame, ki naj bi bila dostojanstvena, tankočutna in gostoljubna (Adler, 2002).

Eden njenih najpomembnejših korakov kot prva dama je bil organiziranje tedenskih druženj, ki so potekala vsak petek zvečer. Udeleževali so se jih člani kongresa ter moški in ženske iz lokalne skupnosti. Ob prigrizkih in pijači so se pogovarjali in družili (Mount Vernon Ladies' Assotiation, brez datuma).

Anthony (2003) nadalje pojasnjuje, da je bila odlična gostiteljica prav zaradi dejstva, da je sama odraščala v visokih krogih virginijske družbe. Mount Vernon Ladies' Assotiation (brez datuma) izpostavi, da je bila občasno deležna kritik, da so omenjena tedenska srečanja, ki jih je organizirala, prikimavala monarhiji in predstavljala suženjsko posnemanje obredov in mode diskreditirane britanske krone. Martha je tedaj naredila potezo, s katero si je prislužila odobravanje javnosti, saj je odprla vrata predsednikove hiše »navadnim« državljanom in s tem dejanjem sporočala javnosti, da bo vlada blizu ljudem in se odzvala njihovim potrebam.

Po pregledu literature bi lahko rekli, da je Martha Washington pametno uporabila svojo funkcijo prve dame za druženje in mreženje z ljudmi na visokih položajih, s tem ko je organizirala tedenska družabna srečanja. Njena vloga je vključevala bolj tradicionalne vidike vloge prve dame – prirejanje tedenskih druženj, udeležba na slovesnih prireditvah in javna podpora predsedniku. Kljub temu pa v literaturi ni mogoče zaslediti, da bi kadarkoli vplivala na katero koli odločitev predsednika ali pomembneje sodelovala v njegovi politični karieri.

4.2 Hillary Rodham Clinton

Hillary Rodham se je rodila leta 1947 in se leta 1975 poročila z Billom Clintonom (Kelly, 2019).

Bila je prva dama v času predsedovanja Billa Clintona med letoma 1993 in 2003. Njuna zakonska zveza je bila trdna, tako na zasebnem kot tudi na službenem področju. Bila je predsednikova najtesnejša svetovalka, kateri je zaupal tudi reševanje mnogih državnih problemov, kot je na primer državna zdravstvena reforma. Aktivno je sodelovala v predsednikovih kampanjah in tesno sodelovala s člani Kongresa (Eksterowicz & Paytner, 2000). V času volilne kampanje sta državljanom obljubljala, da bodo za ceno enega dobili kar dva. Svojo pisarno je imela v predsednikovem delu Bele hiše, s čimer je dokazala svojo pomembnost in svoj vpliv (Gutin, 2006). Leta 2001 je postala prva ameriška prva dama, ki

je dobila mesto na javni funkciji – izvoljena je bila v ameriški senat. Leta 2008 je napovedala kandidaturo za predsednico, vendar jo je v bitki z večino glasov premagal Barack Obama, ki jo je nato v svojem prvem mandatu predlagal za državno sekretarko – zunanjo ministrico. Funkcijo zunanje ministrice je opravljala vse do leta 2013. Leta 2016 pa je postala prva ženska v celotni ameriški zgodovini, ki je postala predsedniška kandidatka velike politične stranke (demokrati). Je ena izmed prvih dam, ki je dokazala, kakšno moč in vpliv ima lahko funkcija prve dame ter da si tudi le-te lahko zgradijo močno politično kariero. Njeni dosežki so bili predvsem na področju zdravstvenega varstva in vojske, osredotočena pa je bila tudi na družine, še zlasti na ženske in otroke (Hillary Clinton, 2020). Eksterowicz in Paytner (2000) trdita, da je bila Hillary Rodham Clinton na socialnem, političnem in pravnem področju aktivna, še preden je postala prva dama. Zanj sta značilna pripadnost aktivizmu in reševanje družbenih problemov.

Kelly (2019) piše, da je bila Hillary Clinton vključena v usmerjanje politike, zlasti na področju zdravstva. Imenovana je bila za vodjo delovne skupine za reformo zdravstvenega varstva. Poleg tega je odkrito spregovorila o ženskih in otroških problematičnih vprašanjih.

Po pregledu literature lahko trdimo, da je bila Hillary Rodham Clinton kot prva dama popolna partnerka predsedniku – dopolnjevala ga je tako na zasebnem kot tudi javnem oziroma kariernem področju. Zagotovo je imela nekaj vpliva na socialno politiko, saj ji je sam predsednik zaupal državno zdravstveno reformo in tudi druge državne ekonomsko-socialne probleme. Zelo aktivno je sodelovala s člani Kongresa ter v moževih kampanjah, ga javno podpirala in promovirala njegove politike. Tudi sama si je zgradila močno politično kariero, ki ji je kasneje prinesla službo državne sekretarke in ji omogočila, da je kot prva ženska v ameriški zgodovini postala predsedniška kandidatka.

4.3 Michelle Obama

Michelle Obama je funkcijo prve dame zasedla leta 2009, ko je ZDA predsedoval njen soprog Barack Obama. To je bil zgodovinski mejnik v ZDA, saj je bila milijonom Američanom ideja, da bi zakonca afroameriškega porekla bivala v Beli hiši, še nedavno popolnoma nepredstavljiva (Boyd Caroli, 2010). Boyd Caroli (2010) opisuje Michelle Obama kot karizmatično, energično, telesni vadbi predano prvo damo, ki je rada podajala živahne in pogumne komentarje. Osredotočala se je na projekte, ki so bili blizu delu z ljudmi – podpora vojaškim družinam, promocija zdravega sloga življenja otrok in spodbujanje mladih k izobraževanju in učenju.

Njeni največji dosežki v času, ko je bila prva dama, so naslednji (Oesch, brez datuma):

- veliko svojega časa je posvečala ozaveščanju zdravega življenjskega sloga (sploh med otroki);
- ustanovila je iniciativo »Doseči višje« (Reach Higher Initiative), ki študente spodbuja k nadaljevanju izobraževanja po zaključeni srednji šoli;

- spodbujala in navdihovala je ženske po celotnem svetu;
- v sodelovanju z Joejem Bidenom je ustvarila »sile« (Joining Forces) za pomoč in podporo vojaškim družinam;
- kot prva afroameriška prva dama je navdihovala temnopolte ženske in moške v ZDA.

Michelle Obama je sodelovala v številnih humanitarnih prizadevanjih, boju proti debelosti, spodbujanju telesne dejavnosti in podpore ameriški vojski. Pomagala je zagnati in gojiti splošno gibanje bolj zdravega življenjskega sloga, medtem ko je bil predsednik Barack Obama zaseden z ustvarjanjem zgodovinske reforme zdravstvenega varstva. Večkrat je govorila in ustvarila različne platforme, s pomočjo reklam, govorov in dela v skupnosti izobraževala ozaveščenost o zdravstvenih vprašanjih v celotni družbi. Leta 2010 je zagnala projekt, ki je bil sprožen za reševanje vprašanja debelosti pri otrocih z združevanjem voditeljev skupnosti, staršev in vzgojiteljev. Ta prizadevanja so vključevala bolj zdrav obrok in več telesnih dejavnosti v šolah (Rose, 2016).

4.4 Melania Trump

Melania Trump je postala prva dama leta 2017, ko je predsedniški stolček zavzel njen soprog Donald Trump. Je še druga prva dama, rojena zunaj ZDA (Sevnica, Slovenija), in je edina prva dama, ki je postala naturalizirana državljanica ZDA. V preteklosti se je ukvarjala z manekenstvom, zgradila si je uspešno manekensko kariero, pojavljala se je v številnih odmevnih oglaševalskih kampanjah in sodelovala z nekaterimi najboljšimi fotografi v modni industriji (White House, brez datuma).

V vlogi trenutne prve dame se osredotoča predvsem na številna vprašanja, ki zadevajo otroke. Melania veliko svojega časa preživi v družanju z otroki v bolnišnicah, centrih za varstvo in šolah po celotnem svetu. Maja 2018 je sprožila kampanjo BE BEST – kampanjo ozaveščanja, ki je v celoti osredotočena na dobrobit otrok. Kampanja ima tri stebre, ki predstavljajo ključna področja delovanja Melanie Trump, in sicer (White House, brez datuma):

- dobro počutje otrok, ki vključuje tako socialno kot tudi čustveno zdravje otrok;
- socialne medije in razumevanje pozitivnih in negativnih učinkov, ki jih imajo na otroke;
- zlorabe opioidov, ozaveščanje o zaščiti in škodljivih učinkih le-teh.

Obseg dejavnosti, moči in vpliva katere koli prve dame je vsaka od teh žensk določila prav sama, in sicer glede na notranje želje, ambicije in nadarjenost. Čeprav so kdaj njihove odločitve morda vodili politični razlogi in spreminjajoča se vloga žensk v ameriški družbi, so vse vloge prve dame na svoj način prispevale k večji zgodovini ameriškega predsedstva (National Park Service, brez datuma).

SKLEP

V začetku zaključne strokovne naloge smo raziskovali, kako se je položaj žensk v ZDA razvijal skozi zgodovino, in ugotovili, da se je razvijal praktično na vseh področjih. Ženske so bile v kolonialnem obdobju popolnoma podrejene moškimi oziroma skrbnikom, tudi ko se je ZDA odcepila od britanskega imperija, se zakonodaja glede žensk ni kaj dosti spremenila. Konec 18. in v začetku 19. stoletja pa so pritegnile pozornost vplivne avtorice, ki so v svojih delih pričele izpostavljati problem neenakopravnosti žensk. Omenjene avtorice so vplivale tudi na širše javno mnenje, položaj žensk pa se je bistveno izboljšal tudi zaradi razloga, da je v 19. stoletju upadla »dogovorjena poroka«. Vedno več parov se je poročalo iz ljubezni, tudi pomembne članice feminističnih gibanj, ki so uživale podporo svojih soprogov, ki so bili prav tako izobraženci in aktivisti.

Kot zgodovinsko prelomnico za razvoj položaja žensk v ZDA pa lahko omenimo Deklaracijo o stališčih in sklepih, katere osrednja tema so bile prav zahteve žensk v ZDA po enakopravnosti. Podpisana je bila leta 1848 v mestecu Seneca Falls. Leta 1869 so aktivistke ustanovile Zvezo za volilne pravice žensk v ZDA, s katero so nadaljevale boj za enakopravnost žensk v ZDA. Wyoming, ameriški teritorij, je leta 1869 kot prvi svojim prebivalkam podelil volilno pravico na teritorialni ravni. Leta 1920 je bil nato v ZDA sprejet 19. amandma, ki je ženskam podelil splošno volilno pravico.

Danes ženske v ZDA zasedajo večino delovnih mest v Ameriki, raziskovalci pa menijo, da se bo ta trend nadaljeval še naprej. Število žensk, ki delajo, se povečuje, medtem ko se število zaposlenih moških celo zmanjšuje. Kljub temu pa raziskovalci opozarjajo, da je večina žensk sicer zaposlenih, a z zelo nizko plačo, in da so primorane izbrati prilagojeno delo, saj se od njih pričakuje, da bodo skrbele za svoje družine.

V nadaljevanju dela smo raziskali, kakšne so naloge in odgovornosti prve dame. Prve dame ne omejuje nikakršen zakon niti ustava, a zato njeno delo ni nepomembno – je močna javna, družbena in politična figura, ki ima lahko velik vpliv. Njena naloga je v prvi vrsti biti zakonska partnerica, ki je tudi zaupnica in tesna sodelavka svojemu možu – predsedniku države. Ena izmed tradicionalnih nalog prve dame je tudi biti gostiteljica in skrbnica Bele hiše. Modernejše prve dame pa se veliko več vključujejo tudi politično ter lahko delujejo tudi kot vladarjeve namestnice, kar pomeni, da v primeru odsotnosti ali bolezni predsednika aktivno sodelujejo in se vključujejo v predsedniške dolžnosti. Izvedeli smo, da so področja, ki bi jih prva dama morala obvladovati, predvsem odnosi z mediji in ljudmi, politično ozadje svoje domovine, aktualni politični dogodki po svetu in aktualni problemi družbe.

V zadnjem delu zaključne strokovne naloge smo raziskali, kakšen vpliv ima ameriška prva dama na oblikovanje ekonomskih in socialnih politik. Najprej smo opredelili pojma ekonomske in socialne politike ter predstavili, kako so pri oblikovanju le-teh sodelovale štiri prve dame. Tudi tukaj lahko izpostavimo dejstvo, da funkcija prve dame ni predpisana

z zakonom ali ustavo, zato je od vsake prve dame odvisno, koliko se bo sama udeleževala na področju politike nasploh. Ugotovili smo, da je vloga prve dame pravzaprav pogojena s tipom partnerstva, ki ga zakonca razvijata med sabo. Iz primera Marthe Washington lahko izluščimo, da je kot prva dama sama imela bolj družbeno vlogo – udeležba na javnih aktivnostih, prirejanje tedenskih druženj. Sama je bila sicer tesna zaupnica in svetovalka možu, a vendarle se politično ni udeleževala, zato menimo, da ni imela vpliva na ekonomske in socialne politike v takratnem času. Na drugi strani pa smo omenili tudi Hillary Clinton, ki si je zgradila močno politično kariero. Predsednik ji je zaupal pomembne državne probleme – zdravstveno reformo, zato lahko z gotovostjo trdimo, da je imela vpliv predvsem na socialno politiko države. Prav tako sta se na socialnem področju uveljavili Michelle Obama in trenutna prva dama Melania Trump. Prva je veliko časa posvečala zdravemu življenjskemu slogu med otroki in spodbujala izobraževanje otrok po srednji šoli. Poleg tega ja nudila projekte za pomoč in podporo vojaškim družinam ter je kot prva afroameriška prva dama navdihovala temnopolte ženske in moške v ZDA. Melania Trump pa se je v svoji kampanji osredotočila v celoti na otroke in tako pomembno sodeluje na socialnem področju v ZDA.

Iz ugotovljenega lahko sklepamo, da imajo prve dame lahko močan vpliv, a le, če si tega same želijo in znajo svojo javno vlogo in pridobljen status dobro izkoristiti. Prva dama Martha Washington se je držala bolj tradicionalnih vlog prve dame – bila je zaupnica, sodelavka, gostiteljica in skrbnica Bele hiše, medtem ko so se preostale omenjene tri prve dame vključevale predvsem na socialnem področju. Lahko rečemo, da so vsaj posredno lahko vplivale na ekonomske in socialne politike ZDA s svojim vključevanjem ter tudi kot svetovalke predsedniku države.

LITERATURA IN VIRI

- 1 Adler, B. (2002). *America's first ladies: their uncommon wisdom, from Laura Washington to Laura Bush*. New York: Taylor Trade Publishing.
- 2 Anthony, C. S. (2003). *America's most influential first ladies*. Minneapolis: Oliver Press.
- 3 Baker, E. H. (2014). Socioeconomic status, definition. V W. C. Cockerham, R. Dingwall & S. R. Quah (ur.), *The Wiley Blackwell encyclopedia of health, illness, behavior, and society* (str. 2210–2214). New Jersey: Wiley Blackwell.
- 4 Biography. (2020a, 10. januar). *Sojourner Truth*. Pridobljeno 22. januarja 2020 iz <https://www.biography.com/activist/sojourner-truth>
- 5 Biography. (2020b, 29. januar). *Hillary Clinton*. Pridobljeno 22. januarja 2020 iz <https://www.biography.com/us-first-lady/hillary-clinton?fbclid=IwAR33m6dJe2DY M8U1FEUNa0nPk6ipJJhTC9i9EJsSY9cRr5z5MPJyM019ImQ>
- 6 Boyd Caroli, B. (2010). *First ladies: from Martha Washington to Michelle Obama*. New York: Oxford University Press.

- 7 Burke, A. (2017, 5. december). *10 facts about American women in the workforce*. Pridobljeno 12. februarja 2020 iz <https://www.brookings.edu/blog/brookings-now/2017/12/05/10-facts-about-american-women-in-the-workforce/?fbclid=IwAR3GWoRDmatrFjI70MZYN1JjIYedT9aSEd8HZEfP8FjtAw5itWylVqdZAXQ>
- 8 Catalyst. (2019, 5. junij). *Women in the workforce – United States: quick take*. Pridobljeno 12. februarja 2020 iz https://www.catalyst.org/research/women-in-the-workforce-united-states/?fbclid=IwAR1KS-3j7ahIrqIJgiTIRD-dQnGIyKSV4WDtX6yPoEvWwtoruH_A_gKf-2I
- 9 Delo. (2018, 31. maj). *Oglasila se je Melania Trump*. Pridobljeno 23. januarja 2020 iz <https://www.delo.si/novice/svet/oglasila-se-je-melania-trump-55964.html>
- 10 Eksterowicz, A. & Paytner, K. (2000). The evolution of the role and office of the First lady: the movement toward integration with the White house office. *The social science journal*, 37(4), 547–562.
- 11 Encyclopaedia Britannica. (brez datuma). *Elizabeth Cady Stanton*. Pridobljeno 22. januarja 2020 iz <https://www.britannica.com/biography/Elizabeth-Cady-Stanton>
- 12 Fordham University. (brez datuma). *"Ain't I a Woman?"*, December 1851. Pridobljeno 22. januarja 2020 iz <http://sourcebooks.fordham.edu/mod/sojtruth-woman.asp>
- 13 González-Ramírez, A. (2017, 18. januar). *Everything you ever wanted to know about the role of the First lady*. Pridobljeno 10. marca 2020 iz <https://www.refinery29.com/en-us/2017/01/135816/first-lady-role-melania-trump-michelle-obama>
- 14 Gutin, M. G. (2000). Using all available means of persuasion: the twentieth century First lady as public communicator. *The social science journal*, 37(4), 564–575.
- 15 Gutin, M. G. (2006). Hillary's choices: the first ladyship of Hillary Rodham Clinton and the future of the office. V R. P. Watson & A. J. Eksterowicz (ur.), *The presidential companion: readings on the first ladies* (str. 273–288). Columbia: University of South Carolina Press.
- 16 Hull, R. (2015, 29. april). *U.VA. To publish rare letters of first lady Martha Washington*. Pridobljeno 22. januarja 2020 iz <https://news.virginia.edu/content/uva-publish-rare-letters-first-lady-martha-washington>
- 17 Kelly, J. (2020, 13. januar). *Women now hold more jobs than men in the U.S. workforce*. Pridobljeno 12. februarja 2020 iz <https://www.forbes.com/sites/jackkelly/2020/01/13/women-now-hold-more-jobs-than-men/#70d840e58f8a>
- 18 Kelly, M. (2019, 3. julij). *The 10 most influential First ladies*. Pridobljeno 12. februarja 2020 iz <https://www.thoughtco.com/top-most-influential-first-ladies-105458>
- 19 Law, T. (2020, 16. januar). *Women are now the majority of the U.S. workforce – but working women still face serious challenges*. Pridobljeno 12. februarja 2020 iz <https://time.com/5766787/women-workforce/>
- 20 Logar, Ž. (brez datuma). *Deklaracija o stališčih in sklepih iz seneca falls, 1848: nastanek gibanja za pravice žensk v ZDA*. Pridobljeno 20. januarja 2020 iz <http://ipes-si.org/blog/2019/01/16/deklaracija-o-staliscih-in-sklepih-iz-seneca-falls-1848-nastanek-gibanja-za-pravice-zensk-v-zda/>

- 21 Loizeau, P. M. (2015). "First lady but second fiddle" or the rise and rejection of the political couple in the White House: 1933-today. *European journal of American studies*, 10, 10–11.
- 22 Lopez, J. (2019, 16. april). *Michelle Obama just made a rare comment about Donald Trump*. Pridobljeno 22. januarja 2020 iz <https://www.glamour.com/story/>
- 23 Mayo, E. (2000). Party politics: the political impact of the First ladies' social role. *The social science journal*, 37(4), 577–590.
- 24 McMillen, S. G. (2008). *Seneca falls and the origins of the women's rights movement*. New York: Oxford University Press.
- 25 Mount Vernon Ladies' Assotiation. (brez datuma). *The First First Lady*. Pridobljeno 22. januarja 2020 iz <https://www.mountvernon.org/george-washington/martha-washington/the-first-first-lady/>
- 26 National Park Service. (brez datuma). *Who is a first lady?* Pridobljeno 10. marca 2020 iz <https://www.nps.gov/fila/learn/historyculture/first-lady.htm>
- 27 Oesch, M. (brez datuma). *5 things Michelle Obama has done for America*. Pridobljeno 21. januarja 2020 iz <https://www.freshu.io/melanie-oesch/5-things-michelle-obama-has-done-for-america?fbclid=IwAR3B1nZAGtpC-a-ooQlQTcEwHxkbZMRKqwcB9mnFvHLdQ94nH1Bd-1WPn9U>
- 28 Pettinger, T. (2019, 14. junij). *The relationship between economics and politics*. Pridobljeno 10. marca 2020 iz <https://www.economicshelp.org/blog/11298/concepts/the-relationship-between-economics-and-politics/>
- 29 Platt, L. (brez datuma). *What is social policy?* Pridobljeno 10. marca 2020 iz <http://www.lse.ac.uk/social-policy/about-us/What-is-social-policy>
- 30 Plosila, W. (2004). State science and technology-based economic development policy: history, trends and developments, and future directions. *Economic development quarterly*, 18(2), 113–126.
- 31 Počkar, M., Andolšek, S., Popit, T. & Barle Lakota, A. (2009). *Uvod v sociologijo*. Ljubljana: DZS.
- 32 Prijon, L. (2012). *Podrejenost žensk v zahodni družbi: mit, realnost ali kliše?* Ljubljana: Vega.
- 33 Rose, V. (2016, 6. februar). *Celebrate the last achievements of first lady Michelle Obama*. Pridobljeno 10. marca 2020 iz <https://thesource.com/2016/02/06/celebrating-the-lasting-achievements-of-first-lady-michelle-obama/>
- 34 Setnikar-Cankar, S., Klun, M., Pevcin, P., Aristovnik, A. & Andoljšek, Ž. (2009). *Ekonomika javnega sektorja s proračunskim financiranjem*. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
- 35 Sheth, S., Gal, S. & Hoff, M. (2020, 31. marec). *7 charts that show the glaring gap between men's and women's salaries in the US*. Pridobljeno 31. marca 2020 iz <https://www.businessinsider.com/gender-wage-pay-gap-charts-2017-3>
- 36 Sheth, S., Gal, S. & Kiersz, A. (2019, 26. avgust). *7 charts that show the glaring gap between men and women's salaries in the US*. Pridobljeno 20. marca 2020 iz <https://www.businessinsider.de/international/gender-wage-pay-gap-charts-2017->

3/?r=US&IR=T&fbclid=IwAR3dlo3_hmkc7KvPXm93D9RlZNJMIJoOAwkly4
YTsqSaaBjiJqlOjKcIn8Y

- 37 Srebrnjak, I. (2008). *Družbena vloga in položaj prve dame* (diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 38 Statistični urad Republike Slovenije. (2019, 20. december). *Kazalniki SDG*. Pridobljeno 20. marca 2020 iz <https://www.stat.si/Pages/cilji/cilj-1.-odpraviti-vse-oblike-rev%C5%A1%C4%8Dine-povsod-po-svetu/1.2-stopnja-tveganja-rev%C5%A1%C4%8Dine>
- 39 Stebbins, S. & Frohlich, T. (2018, 8. oktober). *Employment trends: 20 jobs that are now dominated by women*. Pridobljeno 10. marca 2020 iz <https://eu.usatoday.com/story/money/careers/employment-trends/2018/08/08/20-jobs-that-have-become-dominated-by-women/37330779/>
- 40 Study. (brez datuma). *What is economic policy? – Definitions & examples*. Pridobljeno 10. marca 2020 iz <https://study.com/academy/lesson/what-is-economic-policy-definition-examples.html>
- 41 Štulajterová, A. (2018). The position of First ladies as wives of American presidents and their roles in the 21st century. *Politické vedy*, 21(2), 101–115.
- 42 Wekkin, G. (2000). Role constraints and first ladies. *The social science journals*, 37(4), 601–610.
- 43 White House. (brez datuma). *Melania Trump*. Pridobljeno 21. januarja 2020 iz <https://www.whitehouse.gov/people/melania-trump/>
- 44 Zeballos-Roig, J. (2020, 10. januar). *Women now outnumber men in the American workforce for the first time since the Great Recession*. Pridobljeno 12. februarja 2020 iz <https://markets.businessinsider.com/news/stocks/women-outnumber-men-us-workforce-jobs-report-first-time-recession-2020-1-1028810054>
- 45 Zinn, H. (2010). *A people's history of the United States*. New York: HarperCollins Publishers.

PRILOGA

Priloga 1: Prve dame ZDA

Slika 1: Martha Washington – prva izmed ameriških prvih dam (1789–1797)

Vir: Hull (2015).

Slika 2: Hillary Rhode Clinton – ameriška prva dama (1993–2001)

Vir: Biography (2020b).

Slika 3: Michelle Obama – ameriška prva dama (2009–2017)

Vir: Lopez (2019).

Slika 4: Melania Trump – trenutna ameriška prva dama

Vir: Delo (2018).